

De lichtopstand van Zoutelande

De Sergeant

door Peter Kouwenhoven / Nederlandse Vuurtoren Vereniging (www.vuurtorens.org), mei 2026

De lichtopstand van Zoutelande in de jaren 1930.

Cultuurhistorische waarden

- *Type object / nautische functie:*

Lichtopstand / voormalig geleidelicht

- *Leeftijd van het object:*

Gebouwd in 1950-1951

- *Historische betekenis van het object en zijn omgeving:*

De bebakening van de Westerschelde heeft een unieke geschiedenis. Rond 1850 had de haven van Antwerpen een probleem: het ontbreken van oeververlichting. Hierdoor konden schepen de haven in het donker niet bereiken. Waar concurrenten al druk bezig waren met het plannen van oeververlichting, was dit voor Antwerpen een utopie. De toegangsrivier – de Westerschelde – meandert immers 88 kilometer over Nederlandse bodem en Nederland had geen belang bij een goede kustverlichting van deze vaarweg naar een Belgische haven.

Na lang gesteggel werden Nederland en België het op 26 november 1865 eens over een door België ingediend voorstel voor een nieuw 'stelsel van lichten' langs de Westerschelde. Daarbij werd afgesproken dat Nederland alle bebakening en verlichting op Nederlands grondgebied zou installeren en beheren, maar dat België de kosten zou dragen. Vanaf begin 1866 werd de uitvoering van het plan voortvarend ter hand genomen.

In een Bericht aan Zeevarenden werd gemeld dat op 1 december 1866 drie lichten waren ontstoken langs de westkust van Walcheren, ten dienste van het Oostgat. Op de duinen even benoorden Zoutelande een 'lenticulair lamplicht, wit van kleur', dat samen met het hoge licht van Westkapelle een lichtenlijn vormde over de zuidelijke ingang van het Oostgat. Even bezuiden de Kaapduinen twee stilstaande lenticulaire lamplichten, wit van kleur. Ze vormden samen een lichtenlijn voor geleiding van de scheepvaart vanaf de noordelijke ingang van het Oostgat, richting Vlissingen. Schepen die vanuit het noorden komend de lichtenlijn Kaapduinen volgden moesten wanneer het licht van Zoutelande in zicht kwam de koers verleggen en de lichtenlijn Westkapelle-Zoutelande volgen – de lichten in de rug houdend – tot het licht van Vlissingen zichtbaar werd.

In de jaren 1866-1867 werd zowel bij Zoutelande als bij Dishoek een lichtwachterswoning gebouwd door aannemer J.P. Laarnaar uit Vlissingen.

Op 16 augustus 1905 werd het licht van Zoutelande overgeplaatst naar een zwarte ijzeren, opengewerkte opstand met een vierkant ijzeren huisje. De optiek van de vierde grootte werd geplaatst achter een raam in het huisje. De opstand was 6,5 meter hoog en het licht scheen 14 meter boven hoogwater. Alleen het lichthuis was zichtbaar boven de duinen. De oude lichtopstand werd afgebroken.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren de geleidelichten van het Oostgat in handen van de Duitsers en meestal gedoofd om geen richtpunten voor geallieerde bombardementen te geven. De Slag om de Schelde in oktober en november 1944 bracht enorme schade toe aan Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen. De lichtwachterswoningen van Zoutelande en Kaapduinen werden daarbij compleet vernield.

Lichtwachterswoning en lichtopstand omstreeks 1935.

Het nieuwe kustlicht omstreeks 1960.

Het kustlicht en 'Friet van Piet' in de jaren 1960.

In februari 1946 werd het kustlicht van Zoutelande weer ontstoken. De vernielde lichtwachterswoning werd na de oorlog niet meer herbouwd. Er werd ook geen nieuwe lichtwachter meer aangesteld. De lichtwachter van Kaapduinen, A. Brandes, kwam elke dag twee keer naar Zoutelande om het kustlicht aan en uit te doen.

De ijzeren lichtopstand van Zoutelande werd in de periode 1950-1951 vervangen door een vierkant stenen vuurtorentje, opgetrokken uit roodbruine baksteen en voorzien van een grijs puntdakje. De bediening van het licht vond voortaan plaats vanuit de nieuwe lichtwachterswoning van Kaapduinen.

Bij een lichtenlijn zijn beide lichten normaliter gelijkwaardig in sterkte. Het felle licht van Westkapelle overstemde echter het zwakkere licht van Zoutelande. Het Loodswezen, lange tijd onderdeel van de Koninklijke Marine, speelde daarop in door militaire rangen toe te kennen aan de lichten. Het hoge licht van Westkapelle werd 'de Luitenant' genoemd en het licht van Zoutelande 'de Sergeant'. Die laatste bijnaam werd uiteindelijk de officiële naam.

Architectuurhistorische waarden

- *Bijzonder belang van het object voor het oeuvre van architect of bouwmeester:*

De lichtopstand van Zoutelande is ontworpen door de Bouwkundige Dienst van het Loodswezen. De bouw ervan – in combinatie met twee nieuwe lichtopstanden bij Kaapduinen – werd in november 1949 aanbesteed en op 6 december gegund aan bouwbedrijf Flipse uit Koudekerke.

- *Bijzonder belang in verband met materiaalgebruik en bouwtechniek:*

De lichtopstand is qua ontwerp, materiaalgebruik en uitstraling representatief voor bouwwerken uit de naoorlogse wederopbouwperiode. De ontwerpstyl sluit aan bij die van andere vaarwegmarkeringsobjecten uit die tijd, zoals de lichtopstanden bij Kaapduinen, Huisduinen (Schulpengat) en ook de grote vuurtoren Westhoofd bij Ouddorp. Al deze objecten zijn gebouwd volgens een functioneel ontwerp waarbij veelal gebruik werd gemaakt van baksteen en (gewapend) beton.

- *Aanwezigheid originele optiek en lichtbron:*

Kenmerkend voor deze lichtopstand, en die van Kaapduinen, is dat de optiek is geplaatst achter een gebogen raam in de toren. Oorspronkelijk werd de oude optiek van de ijzeren opstand geplaatst, in afwachting van de bestelde nieuwe optiek. Deze werd in 1952 geleverd door de firma Barbier, Bénard et Turenne, uit Parijs: een paneel van een vastlichtoptiek van de derde grootte. Deze optiek is er nu nog.

In de jaren zestig van de vorige eeuw begon het zuidoostelijke deel van het Bankje van Zoutelande zich geleidelijk om de noordoost te verplaatsen. Halverwege de jaren '90 liep de lichtenlijn niet meer over het midden van de vaarweg, maar vlak langs de lichtboeien aan de zijkant van de vaargeul. De lichtenlijn functioneerde toen niet goed meer, maar het licht bleef wel branden.

Zoutelande had oorspronkelijk een vast wit licht, met een olielamp als lichtbron. In 1932 werd het licht geëlektrificeerd en veranderd in een vast rood licht, omdat het witte licht wegviel tegen het veel sterkere licht van Westkapelle. In 2015 werd het rode transparante scherm voor het raam van de toren vervangen door een zwart scherm met een verticale spleet, waardoor een smalle witte lichtbundel scheen. Hierdoor veranderde het oorspronkelijke geleidelicht in een sectorlicht. In 2021 werd het zwarte scherm echter verwijderd, waardoor het licht nu weer over de volle breedte van de optiek schijnt.

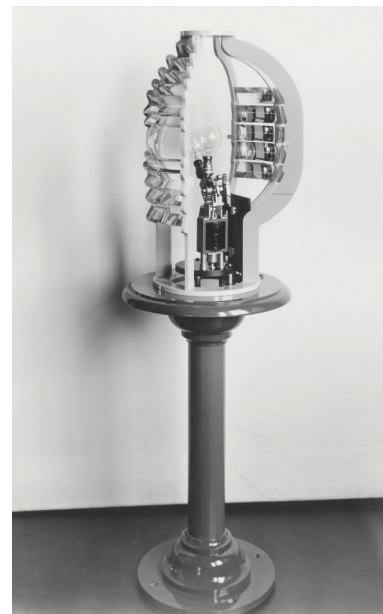
- *Aanwezigheid van authentieke elementen van het oorspronkelijke interieur en exterieur en (on)roerende zaken:*

De lichtopstand is sinds de bouw nagenoeg ongewijzigd. Opvallende elementen zijn de hardstenen, vertande omlijsting van het raam waarachter de optiek is geplaatst en het sierlijke puntdakje.

Ensemblewaarden

- *Aanwezigheid lichtwachterswoningen en andere objecten waarmee het object een eenheid vormt:*

Een lichtwachterswoning is er niet meer. De lichtopstand van Zoutelande vormt een ensemble met het hoge licht van Westkapelle en de twee lichtopstanden van Kaapduinen. Ze functioneren als een stelsel voor begeleiding van de scheepvaart door het Oostgat. De lichtwachterswoning van Kaapduinen kan ook tot dit ensemble worden gerekend.

De optiek van Zoutelande, afkomstig uit de oude ijzeren opstand, in proefopstelling bij de Technische Dienst van de Kustverlichting in Scheveningen, vermoedelijk in 1951.

De huidige optiek van Zoutelande. Het rode scherm werd in 2015 vervangen door een zwart scherm met een verticale spleet. Dat werd vervolgens in 2021 weer verwijderd.

De lichtopstanden van Kaapduinen.

Het licht van Zoutelande vormde lange tijd een lichtenlijn met het hoge licht van Westkapelle.

- *Bijzondere betekenis van het object voor het aanzien van de streek, stad of dorp:*

Het torentje is een markant punt in het duinlandschap. Hij is medebepalend voor de identiteit van deze kustzone en vergroot de toeristische belevingswaarde. Het achter de duinen gelegen bungalowpark 'Het Kustlicht' verwijst met zijn naam naar een lange maritieme geschiedenis van deze locatie.

Toekomstwaarde

- *Monumentenstatus:*

De gemeente Veere heeft in 2023 besloten om aan de Sergeant de gemeentelijke monumentenstatus toe te kennen. Het is onduidelijk of dit al formeel is geregeld.

- *Eigenaar en beheerder:*

De Vlaanderen was tot voor kort formeel eigenaar en Rijkswaterstaat zorgde voor het onderhoud. Maar op 30 maart 2026 werd het eigendom van de Sergeant officieel overgedragen aan de gemeente Veere, die voortaan ook verantwoordelijk is voor het onderhoud.

- *Huidig belang voor de scheepvaart:*

Officieel heeft de Sergeant geen nautische functie meer, maar het licht schijnt nog wel in zuidoostelijke richting over het Oostgat en het wordt ook vermeld in de lichtenlijst als een vast wit licht.

- *Alternatief gebruik van het object en toegankelijkheid:*

Het object is niet toegankelijk voor publiek en alternatief gebruik is niet aan de orde.

- *Binding met de lokale bevolking:*

De aanwezigheid van het kustlicht is voor de inwoners van Zoutelande is ongetwijfeld vanzelfsprekend, maar tot nu is niet gebleken dat de lokale bevolking snel in de bres springt voor hun toren als er iets aan de hand is. De lokale politiek is inmiddels overtuigd van het belang van behoud van nautisch erfgoed, wat blijkt uit het besluit om de toren over te nemen en de monumentenstatus toe te kennen.

- *Onderhoudstoestand:*

Doordat onderhoud lange tijd achterwege bleef verkeerde de Sergeant in 2021 in zeer slechte staat. Het metselwerk brokkelde af en de kozijnen werden aangetast door houtrot. Rijkswaterstaat gaf in 2023 opdracht voor herstel van de toren. De renovatie werd betaald door Vlaanderen, toen nog eigenaar van de toren. De Sergeant werd in 2026 in goede staat overgedragen aan de gemeente Veere.

De gerenoveerde Sergeant in 2024.